Tendinţe ale frazeologiei româneşti actuale

LIVIU GROZA
Facultatea de Litere
Universitatea din Bucureşti

Judecând după numărul mare de articole, studii şi dicţionare, apărute cu precădere după 1960, la care se adaugă o serie de colocvii şi congrese internaţionale, se poate afirma că frazeologia s-a bucurat în ultimii cincizeci de ani de o atenţie deosebită din partea lingviştilor. Deşi termenul de *frazeologie* pare să fie astăzi acceptat în general fără rezerve, opiniile referitoare la domeniul de cercetare al acestei discipline şi implicit la conceptul său fundamental, cel de *unitate frazeologică*, sunt cât se poate de diferite. Unii cercetători concep frazeologia în sens excesiv de larg ca pe o disciplină care se intersectează cu formarea cuvintelor, cu sintaxa, cu terminologia, dar şi cu paremiologia şi chiar cu literatura aforistică, în timp ce alţii îi restrâng sfera de investigaţie la aşa-numitele *expresii* şi *locuţiuni*[i]. Chiar dacă se poate afirma că problema delimitării şi clasificării unităţilor frazeologice ca unităţi supraordonate cuvântului rămâne deschisă unor interpretări diverse, nu poate fi trecut cu vederea faptul că întemeietorul frazeologiei moderne, Charles Bally, a susţinut şi a argumentat ideea că domeniul de cercetare al acestei discipline ţine, în mod incontestabil, de lexic. Potrivit concepţiei lingvistului amintit, frazeologia unei limbi este o parte distinctă a lexicului în care sunt reunite grupurile de cuvinte care au valoarea funcţională a unităţilor lexicale propriu-zise.

În ciuda faptului că termenul de *unitate frazeologică* pare să fie destul de convenţional, uneori chiar diferit de la un idiom la altul, se pot deosebi totuşi unele trăsături generale, cum ar fi polilexicalitatea, caracterul fix, stabil al poziţiei elementelor componente şi caracterul figurat, expresiv, care oferă o delimitare şi o descriere destul de riguroasă a materialului frazeologic al unei limbi[ii]. Pe lângă acestea există şi alte trăsături particulare, specifice doar anumitor unităţi frazeologice, de pildă caracterul memorabil, celebritatea sau caracterul la modă.

Şi în frazeologie, ca în oricare alt domeniu al limbii, se manifestă anumite tendinţe care pot caracteriza perioade mai mult sau mai puţin îndelungate ale evoluţiei limbii. În cele ce urmează ne vom referi la două tendinţe care par să caracterizeze frazeologia românească actuală: modificarea ad-hoc a unor modele frazeologice şi utilizarea ca unităţi frazeologice a unor grupuri de cuvinte diverse.

Modificarea ad-hoc a unor modele frazeologice

Unităţile frazeologice sunt supuse, în măsură variabilă, unor modificări de structură şi de conţinut, sesizabile atât în diacronie, cât şi în sincronie. În ciuda aspectului lor stabil, fix, acceptat ca atare la un moment dat de uzul limbii, numeroase unităţi frazeologice sunt reprezentate la nivelul discursului nu printr-o formă canonică, de obicei înregistrată de dicţionare, ci printr-o serie de variante explicabile uneori prin intervenţia conştientă a vorbitorilor. Prin modificarea formei canonice a unei unităţi frazeologice, locutorul îl obligă pe interlocutor să se raporteze la aceasta prin actul spontan al recunoaşterii modelului iniţial, dar, în acelaşi timp, şi la o situaţie extralingvistică la care varianta creată ad-hoc face mai bine referire sub aspect stilistic, expresiv. În baza de date textuale *Frantext*, unitatea frazeologică de provenienţă biblică fr. *colosse aux pieds d'argile* este atestată sub această formă numai în cinci contexte din douăsprezece. În şapte contexte unitatea frazeologică amintită a fost modificată de autori în funcţie de intenţia de a comunica anumite nuanţe expresive sau de a face mai sugestiv referire la o situaţie de moment, ajungându-se chiar până la o variantă de felul *remettre sur des pieds solides le colosse d'argile russe*[iii]. Varianta românească *mamutul cu picioarele de lut* (*România liberă*, 28 mai 1996, p.10) pare să indice o situaţie oarecum similară în română şi, probabil, în alte limbi în care această

BDD-V3923 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:56 UTC)

expresie biblică este cunoscută şi întrebuinţată. Modificarea ad-hoc a unor modele frazeologice poate avea cel puţin două aspecte:

a) Înlocuirea unuia sau a mai multor termeni ai modelului frazeologic cu un cuvânt sau cu un grup de cuvinte perceput de vorbitori ca având posibilităţii optime de a face referire la o anumită situaţie extralingvistică, de obicei nouă sau insolită. Fenomenul este înrudit cu aşa-numita *înlocuire sinonimică*[iv], cu deosebirea că termenul substituent nu este un sinonim propriu-zis, prezent într-o anumită serie sinonimică oferită de organizarea lexicului la un moment dat, spre exemplu *a-i veni în gând* (*minte*, *cuget*), *a face mofturi* (*nazuri*), *a* (*se*) *face gaură* (*bortă*) *în cer*, *a băga în butuci* (*obezi*, *şpac*, *fiare*, *cătuşi*)[v], ci un parasinonim[vi]. Rezultatul obţinut este ceea ce poate fi numit un hipertext[vii], o unitate frazeologică mai bine adecvată din punct de vedere semantic şi stilistico-expresiv unor aspecte din realitate. În acest sens, pot fi înregistrate în presa actuală următoarele modificări:
A face casă bună cu cineva devine:
„Turismul şi protocolul nu fac … vilă bună“, în *Jurnalul naţional*, 12 martie 1997, p. 24.
Băiat (*fecior*) *de bani gata* devine:
„[…] cum numai un ministru de bani gata ştie s-o facă“, în *Jurnalul naţional*, 12 aprilie 1995, p. 24.
Vodă da şi Hâncu ba[viii] devine:
„Guvern da, protocol ba !“, în *Jurnalul naţional*, 5 februarie 1988, p. 24.
A pune carul înaintea boilor devine:
„Budapesta ar vrea să pună legea statutului înaintea boilor“, în *Curentul*, 11 decembrie 2001, p. 4.
A da cu cineva de pământ devine:
„Puterea dă cu U.D.M.R. de Parchet“, în *Curentul*, 18 decembrie 2001, p. 1.
A intra în gura lumii devine:
„APAPS l-a demis pe directorul Rodipet pentru a nu intra în gura presei“, în *Cotidianul*, 4 aprilie 2002, p. 6.
A ajunge de râsul lumii devine:
„Naţionala Argentinei a ajuns de râsul Internet-ului“, în *Evenimentul zilei*, luni 16 iunie 2002, p. 8.
A se bate cu pumnul în piept devine:
„[…]liniştea acestui continent nu se cumpără cu un pumn de bani daţi primului care se bate cu cărămidă în piept că-i democrat“, în *Jurnalul naţional*, 15 – 16 martie 1997, p. 3.
A bate şaua să priceapă iapa devine:
„[…] preşedintele urmează să-şi manifeste indignarea faţă de starea actuală a Bucureştiului, bătând … halaicul să priceapă electoratul“, în *România liberă*, 5 aprilie 1995, p. 3.

Pentru unele modele pot fi înregistrate două sau chiar mai multe modificări ad-hoc diferite. Spre exemplu:
A vedea lumina tiparului devine:
„[…] această misivă trebuia să rămână una în categoria corespondenţei particulare, nu să vadă lumina presei“, în *Curentul*, 24 aprilie 2002, p. 6, sau
„Armaghedon 7 a văzut lumina e-mailurilor“, în *Curentul*, 27 martie 2002, p. 5.
A purta în raniţă bastonul de mareşal devine:
„[…] fiecare ţărănist poartă în servietă funcţia de prim-ministru“, în *Jurnalul naţional*, 17 martie 1998, p. 24, sau
„Aproape în fiecare bloc există datornici la întreţinere care poartă în raniţă bastonul de prefect“, în *Curentul*, 10 aprilie 2002, p.15.
A da Cezarului ce-i al Cezarului suportă mai multe variaţii de felul:

BDD-V3923 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:56 UTC)

„Cu toate că dă suspansului ce-i al suspansului, pelicula este în primul rând povestea unei mari prietenii“, în *România literară*, nr. 41, 1989, p. 17.
„Dreptății i se dă ce-i al ei, deşi într-un mod abstract“, în *România literară*, nr. 24, 1994, p. 11.
„Dați-i Văcăroiului ce-i al Văcăroiului“, la TVR1, 21 martie 1996, ora 21.
„Până nu dăm bunului simț ce-i al bunului simț şi să ne exprimăm nişte nedumeriri serioase, chiar am chicotit de câteva ori […]“, în *Curentul*, 10 aprilie 2002, p. 10.
Țara arde şi baba se piaptănă suferă numeroase modificări şi adaptări de felul:
„Acest scandal face dovada lipsei de moralitate a membrilor FDSN, care, atunci când țara arde, ei îşi piaptănă interesele de partid“, în *România literară*, nr. 9, 1993, p. 24.
„[…] dacă țara arde, noi parlamentarii nu putem sta să ne pieptănăm“, în *Evenimentul zilei*, 17 decembrie 1996, p.4.
„Coaliția arde, Marko Bela … se piaptănă“, în *Jurnalul național*, 14 ianuarie 1998, p. 13.
„Cetățenii sunt de părere că țara arde şi Guvernul se piaptănă … în Golf“, în *Jurnalul național*, 17 februarie 1998, p. 1[ix].
„Țara moare şi Liga Studenților se piaptănă“, în *România liberă*, 27 august 2000, p.2.

b) O altă modalitate de modificare ad-hoc a unui model frazeologic este introducerea, adăugarea intenționată a unui element nou care face referire mai precisă şi mai sugestivă la o anumită situație din viața cotidiană. Expansiunea, detenta sau renovarea unității frazeologice respective implică accentuarea unei nuanțe semantice şi, eventual, o remotivare sui-generis a acesteia. Spre exemplu, pot fi menționate următoarele modificări:
A trage sforile devine:
„Sforile groase care s-au tras şi încă se vor trage […] justifică acum atitudinea PNL“, în *Țara*, 13 –19 iulie 1992, p. 2.
Gurile rele devine:
„Gurile foarte rele susțin că ar fi vorba de un motiv de culise“. În *Jurnalul național*, 9 septembrie 1997, p. 24.
A aduce (*cuiva*) *apa la moara* devine:
„Cu câțiva lideri de partid care au motive să se teamă şi să aducă apă la moara Severin […] se face o carieră politică ce n-a văzut Parisul“, în *Curentul*, 8 ianuarie 1998, p. 1.
A umbla din poartă în poartă devine:
„Diplomații români umblă din poarta în poarta americană cu steaua lui David“, în *Curentul*, 27 martie 2002, p. 1.
Bomboana pe colivă devine:
„Bomboana pe coliva competențelor țărăniste o reprezintă însă dl. Ciorbea“, în *Jurnalul național*, 10 ianuarie 1998, p. 2.
A-şi pune cenuşă în cap devine:
„Partidul domnului Petre Roman şi-a pus cenuşă creştin-democrată în cap“, la TV Antena 1, 5 februarie 2000, ora 19,20.
A căuta nod în papură devine:
„Aşa că cine îmi va căuta nod în papura financiară se va irosi pentru nimic“, în *Evenimentul zilei*, 9 ianuarie 1997, p. 9.

Utilizarea ca unități frazeologice a unor grupuri de cuvinte diverse

Tendința utilizării ca unități frazeologice a unor grupuri de cuvinte diverse, care în mod tradițional nu sunt percepute ca făcând parte din sfera frazeologiei, se înscrie în procesul mai larg de proverbializare a discursului, în special a celui jurnalistic[x]. După 1990 libertatea de exprimare în presă a fost asociată cu strădania permanentă a autorilor de nuanțare şi mai ales de colorare a

BDD-V3923 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:56 UTC)

discursului. Difuzarea repetată în mass-media a unor grupuri de cuvinte diverse şi popularitatea de care s-au bucurat cu precădere „produsele“ culturii moderne la care acestea fac referire tind să influenţeze dinamica frazeologiei actuale în sensul adoptării şi adaptării unor noi construcţii sau tipare frazeologice. Par să se bucure de un anume succes modele oferite de:

a) Titlurile unor filme sau emisiuni de televiziune. Datorită celebrităţii, a succesului, titlurile unor creaţii cinematografice sau de televiziune – cele mai multe dintre ele traduceri sau adaptări în română ale titlurilor din engleză, dar şi creaţii româneşti – încep să fie utilizate ca noi modele frazeologice tot cu scopul nuanţării exprimării şi obţinerii unui anumit efect stilistic:
„[…] de câte ori vorbeşte cu cineva la telefon despre ‘calităţile’ lui Dejeu, dosarele X intră în scenă“, în *Jurnalul naţional*, 22 septembrie 1997, p.1 (cf. filmul serial *Dosarele X*).
„[…] atât Gavril Iosif Chiuzbaian, cât şi Vasile Manea Drăgulin au dispărut în zona crepusculară, adică acolo unde a înţărcat mutul iapa“, în *Jurnalul naţional*, 3 martie 1997, p. 6 (cf. filmul serial *Zona crepusculară*).
„Aşa se face că ne-am început săptămâna cu o surpriză: ghici cine vine la cină, la taifas cu ţara pe programul unu al televiziunii ?“, în *România liberă*, 23 aprilie 1992, p. 3 (cf. producţia cinematografică americană *Ghici cine vine la cină ?*).
„Când […] proprietarul a 200 de capete de oi a văzut topindu-i-se turma ca zăpada la soare, ‘tăcerea mieilor’ a fost ruptă“, în *Formula AS*, 2–9 martie 1998, p. 19 (cf. titlul producţiei cinematografice americane *Tăcerea mieilor*).
„Jucătorii generalului Iordănescu s-au dovedit prea mici pentru un război atât de mare“, la Tele 7abc, 20 februarie 1997, ora 21,40 (cf. titlul filmului românesc *Prea mic pentru un război atât de mare*).
„Ce vrăji a mai făcut directorul Mungiu ?“, în *Jurnalul naţional*, 10 ianuarie 1997, p. 13 sau „Ce vrăji a mai făcut Valerian Stan ?“, în *Jurnalul naţional*, 18 iulie 1997, p.1 (cf. titlul serialului american de televiziune *Ce vrăji a mai făcut nevasta mea* ?)
„Preşedintele camerei spune lucruri trăsnite“, în *Cotidianul*, 27 martie 2002, p. 1 (cf. titlul emisiunii de televiziune *Copiii spun lucruri trăsnite*).

b) Titlurile unor opere literare româneşti şi străine. Cunoscute mai ales prin intermediul şcolii, dar şi al ecranizărilor cu aceleaşi nume, titlurile unor creaţii literare româneşti şi străine, reproduse întocmai sau, cel mai adesea, imitate, pot face referire la anumite situaţii de comunicare nu atât datorită conţinutului operei respective, cât, mai ales, datorită faptului că sunt interpretate ca „sugestive“ sau „expresive“. Este vorba de un fond comun cultural ale cărui elemente, utilizate ca unităţi de sine stătătoare, pot fi decodate cu uşurinţă de cititori sau de interlocutori:
„Ion Iliescu şi-a obişnuit respectivul popor cu astfel de maxime care traduc dureroasa gâlceavă a preşedintelui cu lumea în care trăieşte“, în *Curentul*, 4 aprilie 2002, p. 5 (cf. Dimitrie Cantemir, *Divanul sau Gâlceava înţeleptului cu lumea*).
„[…] jilţul de care dl. Ciorbea a ţinut strâns cu ‘cei doi dinţi din faţă’ – vorba regretatului Marin Sorescu“, în *Jurnalul naţional*, 10 aprilie 1998, p. 3 (cf. Marin Sorescu, *Doi dinţi din faţă*).
„Umbra lui Marx la Peleş“, în *România literară*, nr. 36, 1995, p. 9 (cf. Grigore Alexandrescu, *Umbra lui Mircea. La Cozia*).
„Cel mai iubit dintre senatori“, în *România liberă*, 9 iunie 1993, p. 2 (cf. Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*).
„O noapte furtunoasă pe aeroportul din Frankfurt“, în *Jurnalul naţional*, 22 septembrie 1997, p. 24 (cf. I. L. Caragiale, *O noapte furtunoasă*).
„O scrisoare pierdută de Victor Ciorbea“, în *Jurnalul naţional*, 27 februarie 1998, p. 6 (cf. I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*).

BDD-V3923 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:56 UTC)

„În căutarea manechinului pierdut“, în *Jurnalul național*, 1 martie 1996, p. 1 (cf. Marcel Proust, *À la recherche du temps perdu*; titlul în română: *În căutarea timpului pierdut*).
„În căutarea umorului pierdut“, în *Jurnalul național*, 27 septembrie 1997, p. 18 (cf. modelul anterior).
„Aşteptându-l pe Severin“, în *Jurnalul național*, 30 septembrie 1997, p. 2 (cf. Samuel Beckett, *Waiting for Godot*; titlul în română: *Aşteptându-l pe Godot*).
„Ocolul Revelionului în … 80 de zâmbete“, în *Românul*, 12 ianuarie 1996, p.7 (cf. Jules Verne, *Le tour du monde en quatre-vingts jours*; titlul în română: *Ocolul pământului în 80 de zile*).
[…] cei trei muschetari ai trecutei reforme, astăzi negată cu vehemență de actuala coaliție, s-au angajat să pornească faimosul proces al marii privatizări […]“, în *Jurnalul național*, 3 marie 1997, p. 3 (cf. Alexandre Dumas, *Les trois mousquetaires*; titlul în română: *Cei trei muschetari*).
„Marko Belo priveşte … spre Senat cu mânie“, în *Jurnalul național*, 13 decembrie 1997, p.1 (cf. John Osborne, *Look Back in Anger*; titlul în română: *Priveşte înapoi cu mânie*).
„Deşi a plecat din Guvern, Adrian Severin continuă să privească înapoi. Nu se ştie dacă priveşte cu mânie sau cu veselie“, în *Jurnalul național*, 12 ianuarie 1998, p. 1 (cf. modelul anterior).
„Şi uite aşa, încet, încet cortina va cădea peste acest bâlci al deşertăciunilor autohtone“, în *Jurnalul național*, 25 aprilie 1998, p. 3 (cf. William Makepeace Thackeray, *Vanity Fair*; titlul în română: *Bâlciul deşertăciunilor*).
„Perioada în care s-a retras departe de lumea politică dezlănțuită nu i-a amorțit însă reflexele […]“, în *Curentul*, 1 aprilie 2002, p. 2 (cf. Thomas Hardy, *Far From the Madding Crowd*; titlul în română: *Departe de lumea dezlănțuită*).

c) Citate celebre din opere literare româneşti. Iorgu Iordan a semnalat doar în vorbirea oamenilor de cultură folosirea unor cuvinte sau citate din scrierile lui Ion Creangă sau I.L. Caragiale, îmbinări de cuvinte considerate celebre sau semnificative pentru a ilustra anumite situații de comunicare [xi]. Generalizarea în uzul limbii a citatelor din operele literare româneşti, precum şi a citatelor parafrazate s-a accentuat după 1990, când numărul atestărilor, mai ales în presă a crescut considerabil. A contribuit şi de această dată cultura şcolară din care fac parte obligatoriu unele texte artistice din opera lui Caragiale (*O scrisoare pierdută*, *D'ale carnavalului*, *Telegrame*) sau Mihai Eminescu (cu precădere *Scrisoarea III*)[xii]:
„Să se revizuiască, dar să se schimbe ceva“, în *Adevărul*, 21 martie, 2001, p. 1.
„Dacă vom avea vreodată drogații noştri, sperăm că opinia publică şi legea nu-i va privi ca pe o minoritate detestabilă“, în *Jurnalul național*, 18-19 februarie 1995, p. 17.
„Aşadar, după negocieri …seculare care au durat aproape trei săptămâni, lista e gata“, în *Jurnalul național*, 9 decembrie 1996, p. 2.
„Discriminare, discriminare, dar să o ştim şi noi, afirmă un ziarist din presa centrală, indignat de practica românească“, în *Adevărul*, 4 decembrie 2001, p. 4.
„Să fie austeritate, dar să o ştim şi noi“, în *Jurnalul național*, 14–15 decembrie 1996, p. 2.
„Un Ciorbea la Primărie, doi Ciorbea la Şcoala de fete, un Ciorbea la Guvern şi cu unul la Prefectură fac … 15 mii de oameni pregătiți de CDR să înlocuiască administrația PDSR-istă“, în *Jurnalul național*, 22 noiembrie 1996, p. 24.
„Grea misie pentru noul ministru TS, Crin Antonescu“, în *Jurnalul național*, 19 decembrie 1997, p. 23.
„[…] Geoană şi Severin au sfârşit, în cel mai pur stil românesc, sub zodia lui Pupat toți Piața Endependenți“, în *Adevărul*, 4 decembrie 2001, p. 5.
„Mineri n-ar mai fi, să pună de-o nouă mineriadă“, în *Jurnalul național*, 10 decembrie 1998, p. 2.
„Se pune de-o prietenie PRM – PNL ?“, în *Jurnalul național*, 15 noiembrie 1997, p. 24.

BDD-V3923 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:56 UTC)

„Ce să dai de lucru după 1990 imensei mase de securişti care urmăreau tot ce mişcă în ţara asta […]“, în *Ziua*, 9 septembrie 1995, p. 1.
„Strădaniile pesediste de a lua în stăpânire tot ce mişcă în ţara asta încep să-şi arate roadele“, în *Adevărul*, 29 octombrie 2002, p.1.
„Ilie Verdeţ, un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port, dar pe care personal îl apreciez ca pe un om care vine din rândul proletariatului […]“, în *Jurnalul naţional*, 28 februarie 1997, p. 24.
„PSD nu se împiedică de un ciot de contestaţie […]“, în *Curentul*, 11 iunie 2002, p. 3.
„S-a adunat toată floarea cea vestită a mass-media româneşti“, în *Expres magazin*, nr. 9 (135), 1993, p. 2.
„Ce-ţi doresc eu ţie, Guvern al României, Guvern Radu Vasile?“, în *Jurnalul naţional*, 17 aprilie 1998, p. 24.

b) Unele sloganuri şi reclame publicitare. Difuzarea repetată a acestor tipuri de enunţuri poate duce implicit şi la asimilarea unui nou model frazeologic care nu este important din punctul de vedere al sensului, însă simpla utilizare a acestuia creează un efect stilistic acceptat şi recunoscut de foarte mulţi vorbitori. Cele mai răspândite sloganuri publicitare din ultima vreme care tind să fie folosite ca unităţi frazeologice par a fi: *Rămâne cum am stabilit !* (reclamă pentru băuturi alcoolice), *Bergenbier – prietenii ştiu de ce* (reclamă pentru bere) *Un pic mai bine pentru dumneavoastră* (reclamă pentru produse electro-casnice):
„Cabinetul Ciorbea ţine trei şedinţe nocturne într-o săptămînă cu privire la legea 42, ajungând la inteligenta concluzie că rămâne cum am stabilit“. *Jurnalul naţional*, 20 octombrie, 1997, p. 3.
„[...] nu s-a gândit nimeni că protocolul poate să aibă cincisprezece puncte. Aşa că rămâne cum am stabilit“, în *Jurnalul naţional*, 25 aprilie, 1988, p. 2.
„Prietenii lui Piţurcă ştiu de ce !“, în *România liberă*, 19 martie 1997, p. 6.
„Prietenii care îşi amintesc de scandalul cu decolarea avionului de Hanoi ştiu de ce“, în *Jurnalul naţional*, 12 ianuarie, 1988, p. 2.
„Anul 1997 un pic mai prost pentru dvs. !“ [...] „Un pic mai multe mobile pentru senatori“, în *Jurnalul naţional*, 13 decembrie 1997, p. 6 şi p. 16.

În perioada interbelică cercetările referitoare la dinamica frazeologiei româneşti moderne puneau în evidenţă mai ales asimilarea unor modele frazeologice străine, cu precădere de proveniență franţuzească[xiii]. În româna actuală acest proces pare să se fi diminuat, mult mai productive fiind procedeele de remodelare, cu vădite intenţii stilistice, a tiparelor frazeologice existente şi utilizarea ca unităţi frazeologice propriu-zise a unor grupuri de cuvinte diverse. Dinamica actuală a unităţilor frazeologice, ilustrată prin cele două tendinţe amintite mai sus, este determinată în principal de raportul model / variantă (variante). Coexistenţa şi interferenţa numeroaselor variante frazeologice, precum şi modificarea în anumite cazuri a raportului model / variantă determină o evoluţie lentă a acestui domeniu în care prin tradiţie sunt grupate o serie de fapte identificabile mai ales datorită caracterului lor „stabil, fix, gata-făcut, preelaborat“. Răspândirea unor tipare sau modele dinamice, deschise, asupra cărora vorbitorul are libertatea de a interveni, poate avea ca rezultat apariţia şi asimilarea unor construcţii frazeologice insolite. Desigur că numai uzul şi evoluţia ulterioară a limbii vor decide acceptarea sau respingerea unor creaţii de genul celor amintite mai sus: *a bate halaicul*, *a aduce apa la moara lui Severin*, *a trage sfori groase*, *a intra în gura presei*, *a ajunge de râsul Internet-ului*, *a fi prea mic pentru un război atât de mare* etc.

NOTE:

BDD-V3923 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:56 UTC)

[i] Pentru un scurt istoric al frazeologiei, precum şi pentru diversele opinii referitoare la acest domeniu de cercetare, inclusiv unele referinţe bibliografice, vezi Roda P. Roberts, *Phraseology : The State of the Art*, în „L'actualité términologique", vol. 26 (1993), nr. 2, pp. 4–8.

[ii] Unii autori consideră că aceste criterii sunt unanim acceptate astăzi de cei care se ocupă cu studiul frazeologiei: „À l'heure actuelle, les spécialistes sont unanimes: les trois caractéristiques évoquées, à savoir, la polilexicalité, la fixité et la figuration, permettent une délimitation et une déscription satisfaisante du materiau phraséologique", Gertrud Gréciano, *Actualités phraséologiques,* în „Verbum", IX (1986), fasc. 3, p. 323.

[iii] Vezi Hiltrud Gerner, *L'aide de Frantext pour l'étude d'une locution*, în „Dictionnairique et lexicologie", CNRS – INaLF, Paris, nr. 2, 1992, pp. 191–200.

[iv] Alături de acest termen se mai folosesc şi *derivare sinonimică* precum şi *radiaţie sinonimică*. Pentru unele observaţii referitoare la folosirea acestora, vezi Florica Dimitrescu, *Locuţiunile verbale în limba română*, Bucureşti, 1958, p. 46, nota 2.

[v] Florica Dimitrescu, *op. cit*., pp. 46–47.

[vi] De aici şi termenul *variaţie parasinonimică*, fr. *variation parasynonimique*, pentru care vezi Charles Bernet, *Sur quelques expressions du français populaire d'aujourd'hui et leurs variantes*, în „Grammaire des fautes en français nonconventionnel. Actes du IV-e Colloque international organisé à l'École Normale Supérieure les 14, 15, et 16 décembre 1989", Paris, 1992, pp. 334–338.

[vii] Vezi, Mariagrazia Margarito, *Du jeu du mot mots hypertextuel au nouveau moule semantico-syntaxique* în „Colloquio de lexicologia e lexicografia. Actas", Lisboa, 1990, pp. 48–59.

[viii] Vezi Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române. Ediţie definitivă*, Bucureşti, 1975, p. 265 unde se face precizarea că această „izolare" datează din anul 1671 „când boierul basarabean Hâncu Mihalcea s-a ridicat, împreună cu serdarul Durac, contra lui Duca-Vodă."

[ix] Cf. şi următoarea atestare mai veche în care este folosită doar prima parte a acestei construcţii mai largi: „Bună propagandă! murmură Grigore Iuga. Ţara arde şi dumnealor îşi fac complimente", Liviu Rebreanu, *Răscoala*, Bucureşti, 1959, p. 241.

[x] Vezi şi observaţiile făcute de Stelian Dumistrăcel în articolul *În gura presei*, în „Cronica", nr. 5, 1998, p. 14.

[xi] „Câte cuvinte şi expresii de-ale lui Creangă sau, mai ales, de-ale lui Caragiale nu sunt citate în discuţiile şi povestirile oamenilor de cultură, fie pentru a-şi agrementa stilul (mai ales pe cel umoristic şi polemic), fie pentru a caracteriza un individ, un moment sau o situaţie ! Să se compare, de pildă, *a face sânge în baligă; scrofulos la datorie; dacă-i anonimă, o iscălesc şi eu; să le numărăm, coane Fănică; bravos naţiune, halal să-ţi fie; pupat piaţa Independenţei; a se slăbi Mitică* etc.", Iorgu Iordan, *op. cit.*, p.266.

[xii] Se pare că mai furnizează modele şi creaţiile altor autori români, Coşbuc, Arghezi sau Vlahuţă. Vezi Rodica Zafiu, *Diversitate stilistică în româna actuală*, Bucureşti, 2001, pp. 69–73.

[xiii] Vezi Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greşelilor"*, ediţia a II-a, Bucureşti, 1948, cap. *Frazeologie*.

Referinţe bibliografice:

BERNET, CHARLES, *Sur quelques expressions du français populaire d'aujourd'hui et leurs variantes*, în „Grammaire des fautes en français nonconventionnel. Actes du IV-e Colloque international organisé à l'École Normale Supérieure les 14, 15, et 16 décembre 1989", Paris, 1992, pp. 334–338.

DIMITRESCU, FLORICA, *Locuţiunile verbale în limba română*, Bucureşti, 1958.

DUMISTRĂCEL, STELIAN, *În gura presei*, în „Cronica", nr. 5, 1998, p. 14.

GERNER, HILTRUD, *L'aide de Frantext pour l'étude d'une locution*, în „Dictionnairique et lexicologie", CNRS – INaLF, Paris, nr. 2, 1992, pp. 191–200.

GRÉCIANO, GERTRUD, *Actualités phraséologiques,* în „Verbum", IX (1986), fasc. 3, p. 323.

IORGU IORDAN, *Limba română actuală. O gramatică a „greşelilor"*, ediţia a II-a, Bucureşti, 1948.

IORDAN, IORDAN, *Stilistica limbii române.* Ediţie definitivă, Bucureşti, 1975.

BDD-V3923 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:56 UTC)

MARGARITO, MARIAGRAZIA, *Du jeu du mot mots hypertextuel au nouveau moule semantico-syntaxique* în „Colloquio de lexicologia e lexicografia. Actas“, Lisboa, 1990, pp. 48–59.
ROBERTS, RODA P., *Phraseology : The State of the Art*, în „L'actualité términologique“, vol. 26 (1993), nr. 2, pp. 4–8.
ZAFIU, RODICA, *Diversitate stilistică în româna actuală*, Bucureşti, 2001, pp. 69–73.

Résumé

Dans le domaine de la phraséologie roumaine actuelle se manifestent particulièrement deux tendances: la transformations des modèles phraéologiques canoniques en vue d'exprimer certaines nuances stylistiques (à comparer *a vedea lumina tiparului* avec les variantes *a vedea lumina presei*, *a vedea lumina e-mailurilor*) et l'emploi des groupements de mots divers (les titres des ouvrages littéraires et cinématogarphiques très connues, les slogans publicitaires etc.) comme modèles phraséologiques insolites (à comparer le titre *A la recherche du temps perdu*, rom. *În căutarea timpului pierdut*, avec les variantes *în căutarea manechinului pierdut*, *în căutarea umorului pierdut*).

BDD-V3923 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:56 UTC)